

Onlangs is in Nederland het boek 'Bonegilla, where waters meet' op bescheiden schaal in de handel gebracht. Het boek bevat tal van getuigenissen over Bonegilla. Dit was een opvangkamp in Australië waar Nederlanders die in de jaren vijftig of zestig naar Australië emigreerden, voor korte of langere tijd verbleven. De primitieve kampomstandigheden zorgden ervoor dat veel emigranten op hun begintijd in Australië terugkijken als een zeer bittere teleurstelling.

Het kampfenomeen was uniek voor Australië. 'In Canada en de Verenigde Staten werd je na bemiddeling van de kerk door families opgevangen die je wat wegwijs maakten', vertelt Dirk Eijbertse die samen met zijn vrouw Marijke het initiatief nam voor het boek. 'Maar wie in de jaren vijftig en zestig naar Australië emigreerde zonder 'logeeradres', werd na aankomst naar één van de dertig kampen gebracht.'

Van die dertig kampen was Bonegilla de grootste. Het was een voormalig legerkamp dat diep in het ontoegankelijke binnenland lag. De ontluistering bij de emigranten was bij aankomst in het kamp vaak groot, zo blijkt uit de verhalen in het boek. 'We arriveerden 's avonds laat met slecht weer in Albury Station. In het kamp zagen we soldaten met geweren op hun rug. Kennelijk was er een relletje geweest onder de migranten. Het was nat en bitter koud. Als ze gezegd hadden 'hier is een retourticket naar Holland', dan weet ik zeker dat velen van ons meteen waren teruggekeerd.'

Corrie van Corler, 1952



Dirk en Marijke Eijbertse

Bonegilla, waar stelling elkaar on

Wie in de bibliotheek op zoek gaat naar materiaal over emigratie stuit daar op een verbluffend vacuüm. Een paar educatieve boekjes daargelaten is er nauwelijks informatie te vinden over de honderduizenden mensen die Nederland in de loop der jaren hebben ingeruild voor een nieuwe vaderland. De meeste emigranten hadden geen behoefte om in het land van herkomst een uitgebreid, al dan niet literair, relaas te geven van hun avonturen. Het vizier stond voorwaarts gericht, misschien mede door het gevoel van heimwee dat bij velen steeds op de loer lag. Maar ook de tienduizenden die om verschillende redenen naar Nederland terugkeerden lieten weinig tot niets van zich horen. Meestal probeerden ze zo onopvallend mogelijk weer op te gaan in de Nederlandse samenleving, bang voor het gesneer en gegniffel dat het relaas van hun 'mislukte' emigratie-avontuur zou oproepen.

Het gevolg van dit alles is dat er bij de meeste Nederlanders nog een volstrekt incompleet beeld bestaat van hoe het hun landgenoten in den vreemde is vergaan. Dat van de 'jaren-vijftiggolf' een kwart (Canada) of zelfs een derde (Australië) terugkeerde, weet bijvoorbeeld bijna niemand. Terwijl over de degenen die bleven vaak een te positief beeld bestaat, doordat zij, bang om het thuisfront ongerust te maken, hun situatie in brieven vaak rooskleuriger beschreven dan zij in werkelijkheid was. Tegen die achtergrond is het boek 'Bonegilla, where waters meet' van Dirk en Marijke Eijbertse een welkome weergave van een stukje historie dat in de vergetelheid dreigt te geraken.

Nederlandse vlag

Dirk en Marijke Eijbsertse zijn zelf emigranten en verblijven tegenwoordig de ene helft van het jaar in Australië, terwijl ze voor de andere helft een appartement in Den Haag hebben. Driekleur zocht het echtpaar daar op.

Het appartement in Den Haag is klein maar gezellig. Aan de muren hangen geen schilderijen van kangaroo's of foto's van de outback. In plaats daarvan staat de boekenkast vol met lijvige werken over Nederlandse kunst en geschiedenis. Ze voelen zich Nederlander, maar ook wereldburger. 'Emigratie heeft ons leven verrijkt', zegt het paar nu. 'Je ziet de wereld van twee kanten waardoor je een 'balanced view' krijgt op de zaken om je heen.'

Duitsers

Het verblijf in Bonegilla is voor veel emigranten een bijna traumatische gebeurtenis geweest, zo leert het boek ons.

Marijke Eijbsertse: 'Terwijl de meeste mensen naar Australië gingen met beelden in hun hoofd van zonnige stranden en werk in overvloed, werden ze op de trein gezet en belandden in een kamp met metalen barakken en prikkeldraad eromheen. Kun je je voorstellen wat dat voor een impact had op die Nederlanders die de oorlog nog vers in het geheugen hadden? En om het plaatje compleet te maken bleek een groot deel van de staf ook nog eens Duitstalig te zijn. Omdat de eerste Bonegilla-emigranten uit Duitsland kwamen en velen daarvan als personeel waren blijven hangen.'

tratiekamp. Een indruk die versterkt werd doordat we in het Duits werden begroet.' Jules Visser, 1963.

In Bonegilla werden de emigranten ondergebracht in metalen barakken waarin de temperatuur 's zomers opliep tot het kookpunt, terwijl ze 's winters de gure koude nauwelijks buiten konden houden. De hygiënische omstandigheden waren er ver beneden het niveau dat de meesten in Holland gewend waren. De duur van het verblijf in het kamp kon oplopen tot enkele jaren. Wie een gratis overtocht had gehad moest gedurende die periode zijn 'schuld' terugbetalen door voor de Australische overheid te werken. Vaak was dat zwaar werk, bijvoorbeeld in de wegenbouw. Naar opleiding werd niet gekeken. Klerk, postbode en timmerman werkten zij aan zij.

Propaganda

Het meest schokkend aan het boek zijn echter misschien niet eens zozeer die miserabele kampomstandigheden, alswel de schrijnende tegenstelling die zij vormden met de jubelende propaganda waarmee aspirant-emigranten in Holland te maken kregen. Posters en folders lieten hier zonnige stranden zien en juichten dat er in Australië werk genoeg was.

'Australië wilde begin jaren vijftig mensen hebben', vertellen Dirk en Marijke. 'Daaraan lagen deels racistische motieven ten grondslag. Men vreesde dat het dunbevolkte Australië op den duur zou worden opgeslokt door naburige Aziatische landen. Daarom wilde de regering meer blanken hebben, liefst met blond haar en blauwe ogen. "Populate or perish", was het motto.'

Australië begon met een wervingsactie in Scandinavië, maar daar sloeg die niet aan. Tenslotte kwam men begin jaren vijftig in Nederland terecht, waar de regering zich op dat moment juist zorgen begon te maken over de mogelijke overbevolking van het land. 'Emigratie leek een ideale uitlaatklep', vertelt Dirk. De regering begon met een actief stimuleringsbeleid voor emigratie. Samen met de Australische overheid werd een goed geëliede reclamecampagne opgezet. Dirk: 'Als je het blad 'Emigratie' uit die jaren ziet, een regeringsuitgave, schrik je bijna van de propaganda die je daarin aantreft. Ze hadden de methoden van de Duitsers zo overgenomen.'

'We gingen naar verschillende informatie-avonden. Uiteindelijk wisten ze ons daar over te halen om te oversteek te wagen

loop en teleur- moetten...

Dat neemt niet weg dat ook Dirk en Marijke een moeizaam proces rond hun Nederlandse identiteit achter de rug hebben. In het boek is van Marijke te lezen hoe ze direct na haar aankomst in 1967 de meeste van haar Nederlandse boeken weggooide en vervolgens jarenlang haar afkomst negeerde. Totdat ze bijna tien jaar later op een 'Dutch Fair' in Melbourne belandde. Ze zag daar de Nederlandse vlag en barstte spontaan in tranen uit. Daarna ging ze zich inzetten voor de Nederlandse gemeenschap, onder meer door voor een Nederlandstalige krant te gaan schrijven. Momenteel speelt ze samen met haar man een belangrijke rol in de 'Erasmus Foundation', een Nederlandse culturele organisatie in Australië.

'Door onze contacten met Nederlanders in Australië kregen we vanzelf verhalen te horen over Bonegilla', vertelt Dirk.

'Dat was voor ons de aanleiding om er een expositie over te organiseren, ook al hebben we zelf geen van beiden in het kamp gezeten. De organisatie van de expositie vergde veel meer tijd dan verwacht, omdat er enorm veel informatie loskwam. Daardoor werd het na verloop van tijd bijna logisch om naast de expositie ook een boek uit te brengen.



'Mijn vrouw Elisabeth wilde de eerste trein terug naar Sydney nemen om ons door de Willem Ruys weer terug naar Rotterdam te laten brengen. Ik ervoer mijn nachtelijke aankomst in Bonegilla veel erger dan mijn gedwongen aankomst in Duitsland in 1943. Bonegilla zag eruit als een concen-

lees verder op pag. 14

naar 'Utopia', excuseer, Australië, omdat alles daar beter zou zijn. Ik kan gemakkelijk twee boeken volschrijven over hun leugens en gebroken beloften.' Jules Visser, 1963



Middelpunt van alle propaganda was het Australian Migration Office in de Haagse Javastraat. Onder alle mensen die Dirk en Marijke voor hun boek gesproken hebben was ook een voormalige medewerker van dit bureau. 'Ze wisten wat ze deden', meent Dirk. 'Wanneer deze man weer een boot vol emigranten had uitgezwaaid ging hij eerst even een borrel nemen. Anders trok hij het naar eigen zeggen niet meer.'

In de zestiger jaren kwam er een omslag. De welvaart in Nederland nam sprongsgewijs toe en ook de Australische regering achtte immigratie minder dringend dan voorheen. Niettemin zou Bonegilla tot 1971 in bedrijf blijven.

Integratie

Uiteindelijk keerde ongeveer eenderde van de Nederlanders die in de vijftiger en zestiger jaren naar Australië emigreerden weer terug naar hun vaderland. Een hoog percentage wanneer je dat vergelijkt met andere emigratielanden. Van degenen die bleven zijn er een relatief groot aantal in de buurt van Bonegilla blijven hangen. Dirk: 'Dat zijn degenen die tijdens hun verblijf in het kamp hun eigen huis bouwden. Soms bakten ze zelfs hun eigen stenen. Een beetje vreemd lijkt dat wel. Je gaat naar het andere eind van de wereld voor een nieuwe start en blijft vervolgens de rest van je le-

ven op de desolate plek waar je dan terecht komt.'

De integratie van de Nederlanders heeft verder niet veel problemen gekend. Australië ontwikkelde zich relatief snel en haalde zijn 'beschavingsachterstand' in, daarvan profiteerden ook de Nederlanders. Voor wat betreft de tweede generatie kan de 'Australisering' bijna volkomen worden genoemd. Toch blijven de emigranten van weleer een meer dan gemiddelde band met Nederland houden.

'Tachtig procent van hen heeft nog steeds de Nederlandse nationaliteit', weet Dirk. 'Dat is meer dan enige andere etnische groep in Australië.'

Een nieuwe ontwikkeling is dat bij de emigranten van toen een opleving van de Nederlandse identiteit te bespeuren is. Zo zijn er al 'Nederlandse' bejaardenhuisen en ook groeit de belangstelling voor Nederlandse clubs en media. 'Er moet meer gedaan worden voor die groep', vindt Marijke. 'Op cultureel gebied kunnen ze best een steuntje in de rug uit Nederland gebruiken. Tenslotte staan ze tussen twee culturen in en dreigen zo een vergeten groep mensen te worden.'

'De vraag is, moet emigratie, nationaal gezien, beschouwd worden als een zegen, een teken, een goede zaak? Of betekent het een verlies, een moeilijk te voorkomen maar in wezen droevige gebeurtenis?' T. Cnossen, vice-voorzitter van de Dutch Emigration Committee.

Het boek 'Bonegilla, where waters meet' (ISBN 0646310054) is verkrijgbaar bij boekhandel Voorhoeve & Dietrich Roozenbeek, Schoutenstraat 12-14, 1211 BM Hilversum, tel. 035-6217282, fax 035-6245133.

Of bij boekhandel Van Stockum, Venestraat 11, 2511 AR Den Haag tel. 070-3656808.

Helaas is er van het boek nog geen Nederlandse vertaling. De cursieve gedeelten in het artikel zijn letterlijke vertalingen uit het boek. De foto's bij het artikel en van de voorpagina komen uit het boek, behalve de foto van Dirk en Marijke Eijsbertse.



Nederland is motormoe

Terwijl overal in Europa het gebruik van de motorbets nog flink in de lift zit, lijkt Nederland de tweewieler een beetje moe te zijn. Niet alleen daalde het aantal nieuw verkochte motoren dramatisch, ook het aantal gereden kilometers nam fors af. Maar ook in het aantal aanvragen voor een motorrijbewijs toont zich de afnemende populariteit van de motor. De eerste zes maanden van dit jaar werden er slechts 10.000 motorrij-examens afgenomen, terwijl dat er vorig jaar in dezelfde periode nog 55.000 waren. Ter illustratie: in het topjaar 1992 gingen er in de eerste zes maanden maar liefst 132.000 kandidaten op voor hun motorrijbewijs. Er is niet echt een reden voor de teruggang. Kenners vermoeden dat bij de nieuwe groep consumenten die begin jaren negentig voor de motor koos, het punt van verzadiging is opgetreden.

De Japanse merken zijn in ons land nog altijd favoriet. Honda, Suzuki, Yamaha en Kawasaki zijn de vier best verkochte merken, gevolgd door BMW en Harley Davidson.

Café met crèche

In Maastricht heeft café Bommel als eerste café in Nederland gezorgd voor een ruimte waar klanten hun kinderen een poosje kunnen onderbrengen. Het speellokaal is volgens de kastelein bedoeld als extra service aan ouders die graag eens ouderwets willen 'bommelen' maar geen geschikte oppas kunnen vinden. Nederland loopt in Europa overigens nog steeds achteraan waar het mogelijkheden voor kinderopvang betreft.